

معناشناسی بهجت از نگاه ملاصدرا

مریم فخرالدینی^(۱)

جعفر شانظری^(۲)

سید مهدی امامی جمعه^(۳)

چکیده

وسعادت بسیار در هم تنیده و مرتبط با یکدیگر هستند، بنحوی که تحقق هر یک از آنها زمینه‌ساز دستیابی نفس به سایر آثار و خیرات وجود خواهد شد. در این میان بهجت بعنوان شاخص اصلی این منافع وجودی، نقشی عمیق و غیرقابل انکار دارد. پس از روشن شدن اشتراکات و تمایزات آنها، به‌شناسایی مؤلفه‌های اثباتی و ثبوتی بهجت پرداخته و براساس آن به این نتیجه رسیده‌ایم که میتوان بهجت را مشاهده‌بالاترین کمالات وجودی نفس دانست که از طریق رسیدن به درجه وجود استقلالی مجرد و هیئت استعلایی محقق میشود. دستیابی به چنین مرتبه‌یی برای نفس بواسطه معرفت خداوند بعنوان علت هستی بخش انسان و شناخت خود، امکانپذیر است که موجبات دریافت بهجت عظیمی را برای نفس فراهم میکنند. توجه به درجه وجودی نفس در این مرتبه و دستاوردهای بی‌بدیل آنها یعنی معرفت به خدا و شناخت خود، جایگاه و تأثیر بهجت نزد نفس را بخوبی روشن می‌سازد.

کلیدواژگان: بهجت، لذت، سعادت، عشق، معقولات، ملاصدرا.

در آثار ملاصدرا «بهجت» بعنوان یکی از آثار وجود مطرح میشود و همانند سایر مؤلفه‌های وجودی نمیتوان تعریف ماهوی از آن ارائه نمود. به همین منظور، در این نوشتار تلاش شده با ارزیابی بهجت در یک شبکه معنایی متشکل از «لذت»، «سعادت» و «عشق» به شناخت دقیقتری از معنای وجودی و مصادیق آنها دست یابیم. در اینباره میتوان گفت که مرتبه وجودی بهجت، برتر از لذت است و از نظر مصداقی، نسبت عموم و خصوص من وجه دارند. از سوی دیگر سعادت، رسیدن به وجود استقلالی مجرد یا همان، وجود استعلایی است و بهجت، آگاهی نفس به تحقق چنین مرتبه متعالی‌یی میباشد. پس بهجت و سعادت، معلول دستیابی به بالاترین مراتب وجود هستند و از نظر مصداقی، نسبت عموم و خصوص مطلق میان آنها برقرار است. عشق و بهجت نیز هر دو، معلول تحقق کمال نفس هستند و از نظر معنایی و مصداقی، نسبت تساوی میان آنها برقرار است. بنابراین میتوان گفت در نظام وجودشناسانه ملاصدرا مؤلفه‌های بهجت، لذت، عشق

* تاریخ دریافت: ۹۸/۶/۲۵ تاریخ تأیید: ۹۸/۱۱/۱

(۱). دانشجوی دکتری حکمت متعالیه دانشگاه اصفهان؛ mtaha_anj@yahoo.com

(۲). دانشیار گروه فلسفه و کلام اسلامی دانشگاه اصفهان؛ (نویسنده مسئول)؛ jshanazari@yahoo.com

(۳). دانشیار گروه فلسفه و کلام اسلامی دانشگاه اصفهان؛ m.emami@ltr.ui.ac.ir